

Regionalne wsparcie finansowe małych i średnich przedsiębiorstw

Empiryczna analiza porównawcza Małopolski i Śląska

<https://doi.org/10.33141/po.2007.03.06>

Krzysztof Wach

Przeład Organizacji, Nr 3 (806), 2007, ss. 21-24

www.przeładorganizacji.pl

Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Wprowadzenie

Wzrastająca liczba opracowań, zawierających wiele zróżnicowanych ujęć uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w aspekcie regionalnym, odzwierciedla wyraźną fragmentaryczność wiedzy naukowej w tym zakresie. O ile w literaturze przedmiotu, zarówno krajowej, jak i zagranicznej, istnieje zgodność co do tezy, że czynniki otoczenia regionalnego odgrywają istotne znaczenie w powstawaniu, przetrwaniu, funkcjonowaniu i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, o tyle jednak brakuje zgodności w zakresie identyfikacji tych czynników oraz ich parametryzacji.

Jak wskazują zarówno liczne opracowania teoretyczne (Europe's Changing..., 2003; SMEs and Access..., 2003; Raport roczny..., 2005, s. 43), jak i liczne badania empiryczne (Porter, 2001; Frenkel, 2001; Bergman, Japsen, Tamásy, 2002; Sternberg, Litzenberg, 2004), jednym z kluczowych czynników warunkującym powstawanie, przetrwanie i rozwój mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw jest dostępność kapitału oraz wsparcia finansowego na poziomie regionalnym, zwłaszcza w początkowym stadium rozwoju tych przedsiębiorstw.

Celem artykułu jest empiryczna weryfikacja wpływu czynników otoczenia regionalnego związanych z dostępnością kapitału i wsparcia finansowego w badanym regionie na rozwój badanych małych i średnich przedsiębiorstw. Region na potrzeby badań porównawczych został zdefiniowany zgodnie z europejską nomenklaturą statystyczną NUTS-1 jako region Polski Południowej (tzw. region II lub region południowy) obejmujący województwo małopolskie i śląskie.

Na potrzeby badań empirycznych posłużono się losową próbą badawczą, która obejmowała 109 przedsiębiorstw z sektora MŚP zlokalizowanych w regionie południowym, z czego 49 w Małopolsce oraz 60 na Śląsku. Pomocniczą grupę badawczą stanowiły gminy z badanego regionu (wysłano ankiety do wszystkich 349 gmin regionu, a otrzymano także 131 kompletnych ankiet). Jako metodę operacjonalizacji wybrano

percepcję menedżerską, która zapewnia akceptowalną poprawność i rzetelność, a przede wszystkim przewyższa inne metody pod względem praktyczności zastosowania. Jest bardzo często stosowana w analogicznych badaniach (Lyon, Lumpkin, Dess, 2000, s. 1055; Konecki, 2000, s. 86). Jako podstawowe narzędzie badawcze oparte na przyjętych zmiennych i ich operacjonalizacji skonstruowano kwestionariusz ankiety służący do realizacji przyjętej techniki badawczej. Stąd dla ewaluacji regionalnego wsparcia finansowego oraz poziomu rozwoju badanych przedsiębiorstw zastosowano pięciostopniową skalę Likerta z odpowiedziami jakościowymi. Do analizy wyników zastosowano zarówno statystyki opisowe (takie jak średnia arytmetyczna, modalna, mediana, kwartale), jak i statystyczne narzędzia weryfikacji hipotez (test chi-kwadrat, korelacja liniowa Pearsona). Na potrzeby badań przyjęto typowy poziom $p < 0,05$ jako poziom do testowania hipotez, a za dopuszczalny poziom $p < 0,1$. W celu weryfikacji hipotez zastosowano dwa wskaźniki syntetyczne – zmienne, a mianowicie menedżerską ocenę regionalnego wsparcia finansowego (E_r) oraz ogólny wskaźnik rozwoju badanych przedsiębiorstw (D_0).

Percepcja menedżerska regionalnego wsparcia finansowego

Ponad dwie trzecie badanych przedsiębiorców z Małopolski negatywnie ocenia dostępność kapitału i wsparcia finansowego w województwie, przy czym nie ma statystycznie istotnych różnic ($\chi^2 = 0,94$, $p = 0,3$) w ocenach tego czynnika przez przedsiębiorców korzystających (65% negatywnych ocen) lub niekorzystających (78% negatywnych ocen) z zewnętrznych źródeł finansowania. Nie zaobserwowano również statystycznie istotnych różnic w ocenie tego czynnika ze względu na parametry demograficzne badanych przedsiębiorców i kierowanych przez nich przedsiębiorstw, niemniej jednak na podstawie rozkładu dwuwymiarowego częstości odpowiedzi zaobserwowano następujące prawidłowości. Regionalne wsparcie finansowe w województwie małopolskim jest częściej oceniane negatywnie przez:

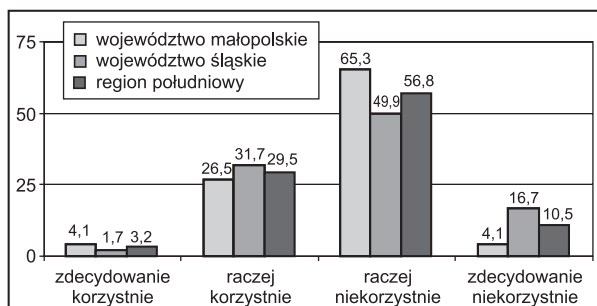
- firmy starsze (74%) niż młodsze (60%),

- firmy małe (80%) i mikro (70%) niż firmy średnie (50%),
- firmy usługowe (71%) niż firmy produkcyjne (61%),
- firmy lokalne (74%) i regionalne (69%) niż firmy o zasięgu ogólnokrajowym (60%) i międzynarodowym (50%),
- firmy prowadzone jako jednoosobowe przedsiębiorstwa prywatne osób fizycznych (85%) niż firmy prowadzone w innej formie organizacyjno-prawnej (58%).

Dokładnie dwie trzecie badanych przedsiębiorców ze Śląska negatywnie ocenia dostępność kapitału i wsparcia finansowego w województwie, przy czym nie ma statystycznie istotnych różnic ($\chi^2 = 0,03$, $p = 0,8$) w ocenach tego czynnika przez przedsiębiorców korzystających (68% negatywnych ocen) lub niekorzystających (66% negatywnych ocen) z zewnętrznych źródeł finansowania. Potwierdzono dwie statystycznie istotne zależności przy dopuszczalnym poziomie istotności: ocena czynnika E_1 zależy od wieku firmy ($\chi^2 = 5,5$, $p = 0,06$) i formy prawnej ($\chi^2 = 4,7$, $p = 0,09$). Zaobserwowano ponadto (na podstawie rozkładu dwuwymiarowego częstości odpowiedzi), że regionalne wsparcie finansowe w województwie śląskim jest częściej oceniane negatywnie przez:

- firmy małe (100%) i mikroprzedsiębiorstwa (67%) niż firmy średnie (33%),
- firmy lokalne (85%) i ogólnokrajowe (69%) niż firmy regionalne (58%) i międzynarodowe (55%),
- firmy prowadzone w formie spółek (81%) niż jednoosobowe przedsiębiorstwa osób fizycznych (61%).

Nie ma statystycznie istotnych różnic w ocenie czynników regionalnych związanych z dostępnością kapitału i wsparcia finansowego w badanym regionie ze względu na województwo, w jakim zlokalizowane są badane przedsiębiorstwa ($\chi^2 = 0,09$, $p = 0,7$). Rozkład częstości odpowiedzi jest niemal identyczny zarówno w wypadku Małopolski (31% ocen pozytywnych, 69% negatywnych), jak i Śląska (33% ocen pozytywnych, 67% negatywnych). Stąd na podstawie zebranych danych można wnioskować o sytuacji w zakresie wsparcia finansowego dla całego regionu południowego obejmującego Małopolskę i Śląsk.

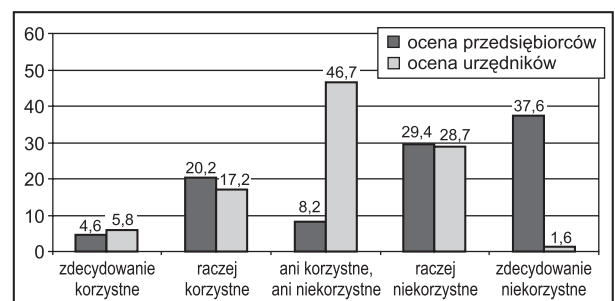

Rys. 1. Percepcja menedżerska regionalnego wsparcia finansowego w województwie małopolskim i śląskim (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych.

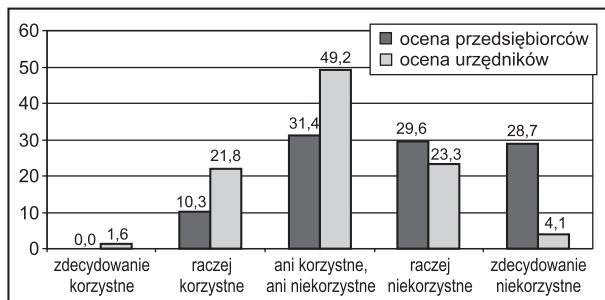
Średnia arytmetyczna dla oceny regionalnych czynników związanych z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym wynosi $\bar{x} = 46,3$, co oznacza, że przeciętny poziom badanej cechy został oceniony przez przedsiębiorców jako niekorzystny, równocześnie najliczniejszą grupę stanowili przedsiębiorcy oceniający badaną cechę E_1 również jako niekorzystną (wartość dominanty wynosi $M_0 = 45$, przy liczności mody 16). Ponad połowa przedsiębiorców oceniła ten czynnik jako niekorzystny, o czym świadczy wartość mediany $M_e = 45$, z tym że ocena blisko 3/4 ogółu przedsiębiorców jest zbieżna, czego dowodzi wartość kwartyli górnego $Q_3 = 55$ (por. rys. 1).

W badanej zbiorowości potwierdzona została statystycznie istotna zależność pomiędzy oceną czynników otoczenia regionalnego związanych z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym w regionie a wiekiem, wielkością oraz zasięgiem działania badanych przedsiębiorstw. Zależność między oceną a wielkością przedsiębiorstwa (przy użyciu statystyki chi-kwadrat $\chi^2 = 10,56$, przy $p = 0,01$, jak również chi-kwadrat najwyższej wiarygodności przy $p = 0,01$) wykazuje, że w przeważającej liczbie mikro- i małe przedsiębiorstwa oceniają ten czynnik negatywnie, natomiast średnie przedsiębiorstwa pozytywnie. Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona wykazano statystycznie istotną silną korelację ujemną pomiędzy oceną czynnika E_1 a wiekiem badanego przedsiębiorstwa ($r = -0,45$ przy $p = 0,044$). W badanej zbiorowości zaobserwowano prawidłowość, że wskaźnik ocen negatywnych jest wyższy w populacji firm funkcjonujących na rynku powyżej 3,5 roku, jednocześnie firmy najmłodsze znacznie częściej oceniają ten czynnik jako korzystny. Zaobserwować również można silną dodatnią zależność mówiącą o tym, że im zasięg działania badanych firm jest większy, tym bardziej pozytywnie oceniają one dostępność kapitału i wsparcia finansowego w regionie (potwierdza to korelacja liniowa Pearsona, której statystyka wyniosła $r = 0,47$ przy $p = 0,038$). Największy odsetek ocen negatywnych wystąpił bowiem w przypadku firm o zasięgu lokalnym, a pozytywnych w przypadku firm o zasięgu

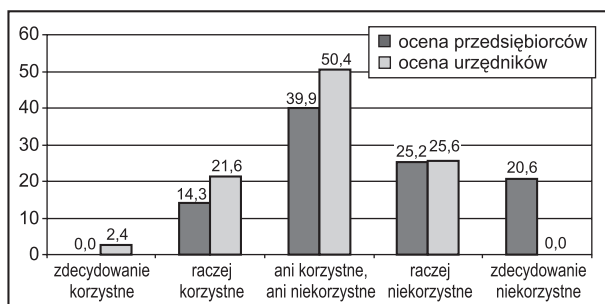
Rys. 2. Warunki udzielania kredytów bankowych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Małopolsce i na Śląsku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych.

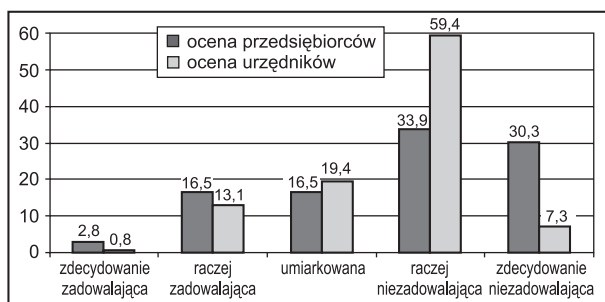
Rys. 3. Warunki pozyskiwania niekomercyjnych funduszy niskooprocentowanych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Małopolsce i na Śląsku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych.

Rys. 4. Warunki pozyskiwania dotacji i subwencji publicznych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Małopolsce i na Śląsku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych.

Rys. 5. Dostępność informacji na temat możliwości zewnętrznego finansowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Małopolsce i na Śląsku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych.

międzynarodowym. Można to jednak najprawdopodobniej wyjaśnić przychylnością banków i instytucji finansujących działalność małych i średnich przedsiębiorstw ze względu na ugruntowaną pozycję i kondycję finansową firm o zasięgu międzynarodowym. Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona można potwierdzić zależność ocen czynnika E_1 od sektora gospodarki, w jakim funkcjonuje firma. Na podstawie war-

tości statystyki $r = 0,44$ przy poziomie istotności $p = 0,043$ oraz rozkładu dwuwymiarowego częstości można wyciągnąć wniosek, że badane przedsiębiorstwa przemysłowe i budowlane są mniej skłonne do ocen negatywnych niż firmy handlowe i usługowe. Może to wynikać z wielkości tych firm; firmy funkcjonujące w przemyśle i budownictwie są bowiem często firmami większymi niż mikroprzedsiębiorstwa handlowe i usługowe, co może być uwzględniane przy decyzji o udzieleniu kredytu bądź przyznaniu wsparcia finansowego.

W opinii przedsiębiorców najmniej korzystnie kształtują się warunki udzielania kredytów bankowych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw (rys. 2), ale również warunki pozyskiwania niekomercyjnych funduszy niskooprocentowanych (rys. 3). Z kolei warunki pozyskiwania dotacji i subwencji publicznych uzyskały stosunkowo najmniej ocen negatywnych (rys. 4). Dostępność informacji na temat pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania jest w opinii większości przedsiębiorców niezadowalająca (rys. 5).

Analiza determinizmu rozwoju przedsiębiorstw i wsparcia finansowego

Przyjęto, że pomiędzy czynnikami regionalnymi związanymi z dostępnością kapitału i wsparcia finansowego a rozwojem badanych małych i średnich przedsiębiorstw występuje zjawisko determinizmu, czyli ścisła zależność rozwoju przedsiębiorstwa od określonych regionalnych warunków wsparcia finansowego.

Analizując zmienne quasi-ciągłe przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona, potwierdzono dla Małopolski ($r = 0,38$, $p = 0,01$) średnią korelację, jednak silnie istotną statystycznie. Oznacza to, że stopień dostępności kapitału i wsparcia regionalnego w województwie małopolskim wpływa na rozwój badanych przedsiębiorstw.

Analizując zmienne jakościowe, zależność tę również potwierdzono, jednak przy dopuszczalnym poziomie istotności statystycznej ($\chi^2 = 2,2$, $p = 0,1$). Zaobserwowano, że 91% badanych przedsiębiorstw z Małopolski, które pozytywnie oceniły regionalne czynniki związane ze wsparciem finansowym, notuje rozwój, natomiast jedynie 32% przedsiębiorstw, które negatywnie oceniły badany czynnik E_1 , notuje regres. Innymi słowy, pomimo negatywnych warunków finansowych Małopolski firmy rozwijają się.

Analizując zarówno zmienne quasi-ciągłe ($p = 0,2$), jak i zmienne jakościowe ($p = 0,4$) dla województwa śląskiego, nie potwierdzono statystycznie istotnych zależności pomiędzy zmiennymi E_1 oraz D_0 . Zaobserwowano natomiast, że 65% badanych przedsiębiorstw ze Śląska, które pozytywnie oceniły regionalne czynniki związane ze wsparciem finansowym, notuje rozwój, natomiast aż 75% przedsiębiorstw, które negatywnie oceniły badany czynnik E_1 , również notuje rozwój.

Dla zmiennych bezwzględnych zbadano zależność korelacyjną dla regionu południowego (Małopolska i Śląsk łącznie) zachodzące między regionalnymi czynnikami związanymi z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym (E_1) oraz rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw (D_0). Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona uzyskano wartość współczynnika $r = 0,44$ przy typowym poziomie istotności ($p = 0,046$). Wyniki te świadczą o tym, że przedsiębiorstwa, które pozytywnie oceniają wpływ wsparcia finansowego na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w badanym regionie, wykazują rozwój lub zdecydowany rozwój, równocześnie firmy negatywnie oceniające przedmiotowy czynnik wykazują regres. Przyniesione wyniki potwierdzają hipotezę o dodatniej korelacji badanych cech E_1 i D_0 . Na tej podstawie można wnioskować, że czynniki otoczenia regionalnego związane z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym zlokalizowanym w regionie wpływają na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w badanym regionie.

Konkluzje

Wyniki badań własnych nie mogą stanowić uogólnień w skali kraju, dotyczą bowiem regionalnych uwarunkowań. Można jednak z pewnym prawdopodobieństwem przyjąć, że warunki wsparcia finansowego są zbliżone w całej Polsce, świadczą bowiem o tym wyniki badań innych autorów przeprowadzone w różnych regionach Polski, między innymi w województwie mazowieckim (Strużycki i zespół, 2002), pomorskim (Daszkiewicz, 2000), świętokrzyskim (Nogalski, Karpacz, Wójcik-Karpacz, 2004). Na podstawie wyników badań empirycznych zaobserwowano, że w Małopolsce i na Śląsku:

- Oferowane regionalne wsparcie finansowe jest głównie kierowane do osób uruchamiających działalność gospodarczą. Relatywnie niska oferta, zwłaszcza na warunkach niekomercyjnych lub preferencyjnych, kierowana jest do firm dojrzałych. Potwierdzone to zostało w toku weryfikacji statystycznej (silna ujemna korelacja liniowa Pearsona pomiędzy oceną dostępności kapitału i wsparcia finansowego w regionie a wiekiem badanych przedsiębiorstw). Usunięcie podstawowej bariery, jaką jest brak kapitału umożliwiającego dalszy rozwój przedsiębiorstwa, jest szczególnie ważne dla firm znajdujących się w fazie dojrzałości.

- Wsparcie finansowe powinno być przede wszystkim kierowane do mikroprzedsiębiorców działających jedynie na rynku lokalnym względnie regionalnym. Firmy te w niewielkim zakresie mogą liczyć na komercyjne źródła zewnętrznego finansowania, ze względu na niechęć banków do inwestowania w drobne przedsięwzięcia gospodarcze. Problemy takie zostały potwierdzone w toku weryfikacji empirycznej (silna dodatnia korelacja liniowa).

- Trudności w pozyskaniu kapitału mają również znacznie częściej przedsiębiorstwa usługowe (silna

dodatnia korelacja liniowa). Również jednoosobowe przedsiębiorstwa prywatne znacznie częściej wskazywały czynniki związane z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym jako barierę niż pozostałe przedsiębiorstwa.

- W opinii przedsiębiorców niezadowolająca jest dostępność informacji na temat możliwości zewnętrznego finansowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw.

dr Krzysztof Wach

Katedra Przedsiębiorczości i Innowacji
Akademii Ekonomicznej w Krakowie

BIBLIOGRAFIA

- [1] DASZKIEWICZ N., *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w teorii i w świetle badań empirycznych*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2000, nr 2.
- [2] *Europe's Changing Financial Landscape: The Financing of Small and Medium-Sized Enterprises*, European Investing Bank, Luxembourg 2003 (seria: „Documents” vol. 8, nr 2).
- [3] KONECKI K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- [4] KOURILOFF M., *Exploring Perceptions of a Priori Barriers to Entrepreneurship: A Multidisciplinary Approach*, „Entrepreneurship, Theory and Practice” 2000, vol. 25, nr 2.
- [5] KRAJEWSKI K., ŚLIWA J., *Lokalna przedsiębiorczość w Polsce – uwarunkowania rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.
- [6] LYON D.W., LUMPKIN G.T., DESS G.G., *Enhancing-entrepreneurial Orientation Research: Operationalizing and Measuring a Key Strategic Decision Making Process*, „Journal of Management” 2000, nr 5.
- [7] *Mate i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, red. M. STRUŻYCKI, PWE, Warszawa 2004.
- [8] NOGALSKI B., KARPACZ J., WÓJCIK-KARPACZ A., *Funkcjonowanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Od czego to zależy?*, Oficyna Wydawnicza A&JG, Bydgoszcz 2004.
- [9] PORTER M.E. et al, *Research Triangle. Clusters of Innovation Initiative. Report*, Harvard University, Washington, październik 2001.
- [10] *Raport roczny 2004*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main 2005.
- [11] *SMEs and Access to Finance*, „Observatory of European SMEs”, 2003, nr 2.
- [12] STERNBERG R., LITZENBERG T., *Regional Clusters in Germany – their Geography and their Relevance for Entrepreneurship Activities*, „European Planning Studies” 2004, vol. 12, nr 6.

Summary

The practice shows that small and medium-sized enterprises have large difficulties in gaining funding from external sources for their development. These enterprises are strongly anchored in their regional environment, thus analysis of financial support is especially essential on a regional level. The aim of the paper is the empirical verification of the influence of a degree of accessibility capital and financial support in a region on development of small and medium-sized enterprises. The research was conducted on a random sample of 109 enterprises from of Małopolska and Śląsk, which makes one region according to NUTS -1 nomenclature.